

Sønderjysk Studenterforening (S.St.)

Af Hans Priemé

I årene fra 1935 til 1961 holdt Sønderjysk Studenterforening til oppe på 3. sal i Rådhusstræde i København. Det er 25 år, der spænder over tiden med tysk trussel om omstødelse af 1920-grænsen, besættelsen 1940-1945 og en efterkrigstid, hvor udsoning mellem dansk og tysk begyndte.

S.St. var startet i Berlin i 1894. 30 år før havde Danmark måttet afgive Slesvig-Holsten inkl. det dansksindede Nordslesvig til de tyske sejrherre. Da løftet om en folkeafstemning blev ophævet i 1878, måtte sønderjyderne indstille sig på en uvis fremtid. Kun ved at blive i landsdelen og opfylde de preussiske statsborgerpligter var der håb om genforening med Danmark. Sønderjyske studenter søgte til de tyske universitetsbyer for at få en uddannelse, der kunne give offentligt embede eller andet virke i hjemstavn. De unge blev i deres studieår udsat for en kraftig påvirkning. Både i sprog og mentalitet var universitetsmiljøet en fremmed verden.

Stud.med. Mads Michaelsen i Berlin var blandt initiativtagerne til S.St. i 1894. Sammen med fire andre var han blevet inviteret til København for at lære det danske universitet at kende. Senere fik de en bog gave fra København: Romaner og fagbøger. S.St. begyndte som en læsekreds. De dansksindede studenter ved Berlin Universitet holdt aftenmøder for at bytte bøger, holde små foredrag og tale sønderjysk sammen. I 1903 var der 20 unge sønderjyder med i S.St. Der blev skrevet love. Formålet var: Udvikle slesvigsk hjemstavnsfølelse og fremme dansk nationalfølelse, uddybe kammeratskab og styrke akademisk pligt- og ansvarsfølelse. Ved det sidste formål tog S.St. præg af de tyske studenterforbunds ranghierarki og ordensbånd. Efter Tysklands nederlag i 1. verdenskrig kunne det dansksindede Nordslesvig stemme sig hjem til Danmark i 1920. De sønderjyske studenter søgte ikke længere til de tyske universiteter.

Men der var alligevel brug for S.St. Nu i København, hvor studenterne fra Sønderjylland havde vanskeligheder med at finde sig til rette. Deres dialekt lød fremmedartet i hovedstaden, og deres penge var små efter den tyske valutas sammenbrud.

Med 14 medlemmer begyndte S.St. et nyt afsnit i 1920. Møderne blev holdt på skiftende adresser og festerne i københavnske selskabslokaler.

Et medlem mindes 50 år senere møderne således: »Første del (activitas) foregik under påtaget streng disciplin hvor den høje præses (formand) indledningsvis dekretede silencium med bragende slag mod bordet med den lange kårde (æ schlæger), der var prydet med Slesvigs blå-gule farver. Medlemmerne bar det blå-gule ordensbånd. Herefter: Omnes ad locum. Praesidium ad me. Den høje præses havde diktato-

riske beføjelser, og mange af kommandoordene var på latin. Rusfar opretholdt disciplinen hos sine russer. Alle møder indledtes med cantus nr. 6: Der står en strid ved klit og bælt – afsunget af karsken bælg. Herefter som regel foredrag. Var der gæster til stede, blev medlemmerne præsenteret. Stående oplystes: Navn, studieretning og antal semestre, der hidtil var anvendt.. Upassende jubelråb og rå latter fulgte oplysninger om markante afvigelser fra universitetets studieplan«. ¹ Efter *activitas fulge fidelitas* – aftenens mere tvangfri del, hvor der blev drukket øl.

Ved den årlige rusfest indbød S.St. de sønderjyske russer til gratis øl. Mange kom, men medlem blev man først efter et optagelsesritual, der bl.a. krævede en skriftlig besvarelse af et sønderjysk emne. Disputats hed det, en større dansk stil var det snarere. Den blev bedømt i et udvalg og ved fællesmødet, hvor alle kunne stille spørgsmål. Der blev disputeret på studentikos vis.

De to store fester var vår- og høstfesten. Her blev kvinder indbudt, men ellers foretrak S.St. at være en mandeforening. I sommerferien samledes man til årsmøde i Sønderjylland – ofte på Folkehjem i Aabenraa.

Efter 15 vagabonderende år fik S.St. i 1935 gode lokaler på kvisten i Råhusstræde nr. 6: 8 værelser, 2 kamre, køkken, 2 WC'er og et lille badeværelse ialt 250 m².² Foruden mødelokale var der plads til et lille middagspensionat og til nogle fastboende studenter, den sønderjyske regens.

Huslejen var billig og en anden fordel var, at ejendommen ikke længere havde faste beboere, men konterlejemål. Derfor forstyrrede man ikke, når det gik livligt til oppe på kvisten.

Den sønderjyske studenterforening var en selskabelig forening, men 30ernes uro om grænsen, efter at Hitler var blevet Tysklands rigskansler, og besættelsesårene 1940-45 gav studenterglivet en særlig alvor.³

Foreningen indmeldte sig straks i 1933 i »Det unge Grænseværn«, og blandt møderne i 1934 var Franz Froms foredrag om »det psykologiske moment i nazismen«. Franz From var student fra Haderslev i 1933.

Andre emner var hjemmetyskerne, forsvarsspørgsmålet og tvungne folkeflytninger i nutidens Europa.

Afslutningsfesten 12. marts 1938 fik et uheldssvangert præg ved den tyske indrykning i Østrig samme dag. Sekretæren har til sit referat tilføjet: »Forholdene er meget alvorlige ude i Europa, men vi håber, at vor snævre hjemstavn må komme frelst over alle skær«.

To år efter blev Danmark besat. Den konservative politiker A. Svensson talte i efteråret 1940 om stillingen før 9. april og nu.

Ved afstemningsfesten i 1942 holdt historikeren Vilh. la Cour festtalen, der ifølge sekretæren »resulterede i en storslået dansk tilkendegivelse«. Selv skrev la Cour i protokollen. »Frihedens og ærens vej er een«. Der skete en national mobilisering i S.St. i 1942. Det kan følges i mødeprotokollen. Da lærer Johs. Fosmark fortalte om dansk ungdom i Sydslesvig citeres præses »Hvad du evner, kast af i de nærmeste krav«.

Ved sommermødet i Aabenraa talte redaktør Bjørn Hanssen om pressens vilkår. »et foredrag, som vakte levende interesse. Vi undredes såre – og undren er handlingens spire«.

I november markeredes 100 årsdagen for P. Hjort-Lorenzens talen dansk i stænderforsamlingen i Slesvig. Det var ikke kun et historisk jubilæum, men »en glimrende national douche«. Et medlem tilføjede »Vi er danske og vil vedblive at være det«.

Ved sommermødet i 1944 – også på Folkehjem fejrede man foreningens 50 års jubilæum sammen med bl.a. initiativtageren i 1894, Mads Michaelsen, nu amtslæge. Troels Fink talte om Sønderjyllands historie efter 1920. Her i besættelsens sidste år var blikket ikke kun rettet bagud. Mange af medlemmerne af S.St. var med i illegalt arbejde. Fra september 44 til juli 45 blev der ikke holdt møder, men oppe på kvisten havde det illegale blad »Folk og Frihed« fundet et godt sted som fordelingscentral for oplaget, der nåede op på 20.000 eksemplarer.⁴

Befrielsen bragte Sydslesvig-spørgsmålet på dagsordenen. Unge sydslesvigere søgte til danske højskoler og læreanstalter. S.St. etablerede kontakt med Foreningen af dansksindede sydslesvigere (F.S.S.) Der var fællesmøder, og F.S.S. kunne benytte lokalerne i Rådhusstræde, men en sammenslutning blev afvist af begge foreninger. Et gammelt medlem Jacob Kronika (redaktør af Flensborg Avis) opfordrede ved 60 årsjubilæet i 1954 S.St. til at støtte unge sydslesvigere ved tyske læreanstalter – en opgave som i 1894. Men det vandt ikke genklang i foreningen.

Efter den nationale vækkelse under krigen samledes man mere om det selskabelige. Der kom færre til de almindelige møder, selv om bestyrelsen tog nye initiativer. Mere end 40 år var gået siden genforeningen. Den sønderjyske rus' situation var ikke anderledes end andre provinsstudenters. Medlemstallet var kommet ned under 30 i 1960.

Den ny ejer af Rådhusstræde nr. 6, grosserer Troels Fode så skævt til de studentikose udfoldelser på 3. sal. Foreningen blev sagt op. Ved den efterfølgende retssag fik S.St. 10.000 kr. i erstatning. Et nyt samlingssted nær Vor Frue plads fandt man ikke, men flyttede ud i en villa i Gentofte. Foreningslivet sygnede hen. I 1970 blev der sat punktum.

S.St., der fra 1935 til 1961 havde Rådhusstræde nr. 6, 3. sal som hjemsted, viser facetter i det dansk-tyske forhold.

Startet i 1894 som dansk fristed i den tyske universitetsverden optager den træk fra tysk studentliv: ranghierarki, ordensbånd og ølleri. Det er en del af S.St.s særpræg, da den bliver de sønderjyske studenters fristed i den københavnske studenterverden.

Under 2. verdenskrig blev der tonet rent dansk – ganske døv over for det tidligere medlem Fritz Clausens nationalsocialistiske lokketoner.

I 1960'erne gled det nationale i baggrunden. Internationale spørgsmål meldte sig, og en mere afslappet ungdomskultur gik uden om foreningerne.

Noter

1. Citatet er fra Poul Kjers artikel om S.St.s historie 1894-1970 i Sønderborgsamfundets årsskrift 1994. En kortere version er i Sønderjysk Månedsskrift, nr. 3, 1995. De to artikler er grundlaget for denne opsats.
2. Lejekontrakt juli 1935. Danmarks Lærerforening.
3. Mødeprotokoller. Håndskriftsamlingen, Ny kgl. saml. 2647. Det kgl. Bibliotek.
4. Mere om »Folk og Frihed« i Frit Danmarks Hvidbog bd. 2 s. 315-319 (1946).